

PROJEKT BUDOWLANY- Projekt zagospodarowania terenu

Historia

Neolit

Prace archeologiczne na terenie Kartuz zaczęły się w XIX wieku. Większość ze znalezisk została jednak stracona podczas II wojny światowej[6]. Kolejne prace mające na celu odtworzenie historii Kartuz były wykonywane w latach 70. XX wieku.

Rejon Kartuz został zasiedlony prawdopodobnie później niż tereny znajdujące się na południe. Przez okres plejstocenu teren ten był zajęty przez łodolód. W okresach interglacjalów pojawiały się na Pomorzu różne grupy ludności koczowniczej, wędrujące na północ za zwierzyną, brak jednak znalezisk potwierdzających bytność takich grup na terenie przyszłego miasta.

W okresie borealnym, kiedy klimat na Pomorzu się ocieplił i ustabilizował, grupy koczownicze zaczęły się osiedlać. Udoskonalono broń i narzędzia. Rekonstrukcja egzystencji grup zamieszkujących te tereny jest jednak niemożliwa i oparta jest jedynie na analogii do terenów ościennych. Na tym terenie odnajdywane są jedynie pojedyncze znaleziska świadczące o zamieszkiwaniu grupy ludzi. Nieco lepsza jest sytuacja z badaniem osadnictwa późnego neolitu. Znajdowane są fragmenty ceramiki, ślady rolnictwa. Słabe gleby nie sprzyjały rozwojowi siedzib ludzkich na obszarze ziemi kartuskiej.

Epoka brązu

Więcej przedmiotów zachowało się z epoki brązu. Wiadomo, że tereny te były zamieszkane przez przedstawicieli kultury łużyckiej. Niewiele wiadomo o osadach tych ludów, głównymi znaleziskami są pojedyncze groby i przedmioty w nich znalezione. Zostały znalezione również fragmenty ceramiki, narzędzia rolnicze oraz biżuteria. Gęstość zaludnienia w okolicach w tym czasie szacuje się na jedną osobę na 2–5 km².

Starożytność

Ziemia kartuska w starożytności leżała na uboczu szlaku bursztynowego, przez co z tego okresu pochodzi niewiele znalezisk. Wiadomo jednak znacznie więcej na temat domostw i struktury społecznej, głównie dzięki analogiom do innych podobnych terenów.

Średniowiecze

Kamień pamiątkowy w miejscu dawnego kościoła św. Katarzyny

W 1382 roku Jan z Rusocina założył w Kartuzach kartuzję Paradisus Beatae Mariae. Fundacja kartuska w XVIII wieku słynęła z bogactwa, wyrobu słynnego likieru i działalności charytatywnej.

1800–1918

W 1818 roku wieś Kartuzy została stolicą powiatu. Znajdowały się tu wszystkie urzędy i instytucje, które znajdowały się w miastach powiatowych, czyli: starostwo, sąd grodzki, więzienie, urząd skarbowy, powiatowa komenda policji, bank, urząd pocztowy oraz wiele innych.

W 1825 roku, po kasacie klasztoru kartuzów decyzją administracji kościelnej dokonano rozbiórki dawnego kościoła parafialnego św. Katarzyny, znajdującego się na nieistniejącym cmentarzu (ob. Park Solidarności) między pl. św. Brunona a kościołem klasztornym (istnienie drugiej świątyni było dotąd niezbędne wobec surowości reguły kartuzów, uniemożliwiającej kobietom korzystanie z kościoła klasztorowego). Kościół ten w okresie reformacji został przyłączony do parafii w Goręczynie jako filialny.

W 1886 roku Kartuzy uzyskały połączenie kolejowe z Pruszczem Gdańskim. W 1897 roku powstał w Kartuzach dworzec kolejowy, który uległ zniszczeniu w 1945 roku w wyniku działań wojennych. W roku 1953 powstał nowy budynek dworcowy w typowym dla tego okresu stylu (socrealizm). W 2017 roku został on zburzony i zastąpiony nowym obiektem. W 1901 roku Kartuzy uzyskały połączenie kolejowe z Kościerzyną. W 1904 roku wybudowano w Kartuzach parowozownię i wieżę ciśnień. W 1905 roku przedłużono linię kolejową Pruszcz – Kartuzy do Lęborka. W 1910 roku po ukończeniu elektrowni wodnej w Rutkach na Raduni, Kartuzy zelektryfikowano.

W tym czasie w Kartuzach funkcjonowały Verschönerungsverein (Tow. Upiększania Kartuz, od roku 1986), Kaschubische Volkskunde, Deutsches Flotten Verein, Vaterlanden Frauen Verein (Ojczyźniany Związek Kobiet), Turnverein (klub gimnastyczny), Fussball Verein (klub piłkarski), Tennis Club (z kortami na zapleczu restauracji Borzestowskiego przy ul. Gdańskiej) oraz chóry: kościelny, męski i mieszany. W mieście działało 6 pensjonatów i 8 restauracji.

Dokumentacja chroniona ustawą o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 80/2000)

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE – Wszelkie zmiany, powielanie, udostępnianie i wykorzystywanie przez osoby trzecie całości lub fragmentu niniejszej dokumentacji bez pisemnego zezwolenia autora, jest PRAWNIE ZABRONIONE

PROJEKT BUDOWLANY- Projekt zagospodarowania terenu

W 1903 roku odsłonięto Kriegerdenkmal, przedstawiający żołnierza pruskiego – zwycięzcę spod Sedanu. W 1920 roku został on rozebrany, w 1941 roku zrekonstruowany i ponownie rozebrany w roku 1945. W roku 1926 w jego miejscu postawiono figurę Matki Boskiej Królowej Korony Polskiej.

1918–1945

Dom Aleksandra Majkowskiego

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w roku 1918, wojsko polskie wkroczyło do Kartuz 8 lutego 1920 roku. W 1920 roku utworzono w Kartuzach Powiatową Komendę Policji Państwowej, a miejscowość stała się stolicą powiatu kartuskiego, który graniczył z powiatami wejherowskim i kościerskim oraz z Niemcami i Wolnym Miastem Gdańsk[20]. Kartuzy wówczas nie miały praw miejskich. W latach 1920–1923 wielu Niemców opuściło Kartuzy. Ludność niemiecka, choć w mniejszości, była elitą finansową i intelektualną powiatu. W 1921 roku, po wybudowaniu linii kolejowej Gdynia – Kokoszki (obecnie linia kolejowa nr 235, na odcinku Gdańsk Osowa – Gdynia Główna przebudowana) Kartuzy zyskały połączenie kolejowe z Gdynią. Podczas wojny celnej między Polską a Niemcami połączenie przez Kartuzy, choć typowo lokalne, przejęło pociągi obsługujące port w Gdyni. W szczytowym okresie stacja w Kartuzach zatrudniała aż 150 pracowników, a w powstałej wówczas Ochotniczej Straży Pożarnej pracowało 30 kolejarzy. Węzeł kolejowy posiadał również własną służbę medyczną, w której pracował między innymi działacz kaszubski, poeta Aleksander Majkowski. W 1922 roku w Kartuzach powstał szpital powiatowy.

Deptak – ul. Dworcowa

W roku 1923 Kartuzy uzyskały prawa miejskie, co spowodowało podniesienie rangi ośrodka. Wcześniej mimo typowo miejskiej zabudowy i siedziby władz powiatu znaczenie ośrodka było zdecydowanie mniejsze. Pierwszym burmistrzem Kartuz został Walerian Kubasik, wcześniej pracownik magistratu w Toruniu. Wybór burmistrza nie odbył się jednak w drodze wyborów, a konkursu zorganizowanego przez magistrat. W październiku 1925 roku odbyły się pierwsze wybory do Rady Miasta (poprzednia rada została wybrana jako Rada Gminy). W tym samym roku sejm uchwalił ustawę o budowie linii z Bydgoszczy do Gdyni omijającej Kartuzy, co spowodowało znaczne zmniejszenia przewozów kolejowych w tym mieście. W 1936 roku miasto liczyło 5 764 mieszkańców: 5 544 Polaków, 168 Niemców i 45 Żydów.

4 września 1939 roku rozpoczęła się okupacja niemiecka w Kartuzach[29]. W chwili wkraczania do miasta Wehrmachtu podpalona została miejscowa synagoga, a licząca 45 osób diaspora żydowska poddana eksterminacji[30]. W czasie wojny firma Tiefbau Unternehmung Heinrich Speck wybudowała tzw. Nowe Osiedle, składające się z kilkunastu budynków przeznaczonych dla ewakuowanych z Nadrenii i Westfalii ofiar alianckich bombardowań lotniczych. Nowe budynki mieszkalne powstały wówczas również przy ul. Zamkowej i Sambora.

Walki o Kartuzy rozpoczęły się 9 marca 1945 roku. Miasto zaatakowały oddziały pancerne i piechota z 49 Armii generała pułkownika Iwana Griszyna 2 Frontu Białoruskiego Konstantego Rokossovskiego i opanowały je nazajutrz, 10 marca 1945 roku. W czasie walk poległo około 320 żołnierzy Armii Czerwonej.

1945–1989

W wyniku działań wojennych w mieście został zniszczony tylko dworzec kolejowy.

19 marca 1945 roku powstał w Bydgoszczy Komitet Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej w Kartuzach z chorążym Skołyżyńskim jako pierwszym sekretarzem. Na początku maja 1945 w Kartuzach rozpoczął działalność Komitet Obywatelski. W lipcu 1945 roku, ustanowiono w Kartuzach polską administrację. Do roku 1946 pozostała w mieście armia radziecka (przy ul. Majkowskiego miał siedzibę marszałek Konstanty Rokossovski).

W 1947 roku utworzono Muzeum Kaszubskie w Kartuzach (upaństwowione w 1949 roku). Rok wcześniej rozpoczął tu działalność Zespół Pieśni i Tańca „Kaszuby”.

Rozbudowa miasta rozpoczęła się w latach 60. XX wieku. Oprócz nowych zakładów pracy, Domu Rzemiosła, szpitala, szkół, hotelu „Rugan” i budynków władz publicznych zbudowano również osiedla mieszkaniowe imienia „XX-lecia PRL” i „Aleksandra Zawadzkiego”.

25 maja 1969 roku na Złotej Górze odbył się telewizyjny Turniej Miast Kartuzy – Kościerzyna.

Na początku lat 80. XX wieku liczba mieszkańców miasta przekroczyła 12 tysięcy.

Demografia

PROJEKT BUDOWLANY- Projekt zagospodarowania terenu

Architektura:

- Kolegiata Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, widok od strony cmentarza
- Zabytki
- Dawny refektarz, obecnie Galeria „Refektarz”
- XIV-wieczna kolegiata Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny zakonu Kartuzów z dachem przypominającym wieko trumny
- Erem „P” z ok. 1400 roku
- piaskowcowa rzeźba Madonny z 1750 roku
- średniowieczny refektarz klasztorny (XV wiek), obecnie Galeria „Refektarz”
- zabudowania gospodarcze dawnego folwarku Kartuzów z XV, XVII, XIX–XX wieku
- kaplica św. Brunona
- kaplica św. Krzyża z XVII wieku
- kościół poewangelicki św. Kazimierza z lat 1885–1887
- budynek poczty z 1890 roku w stylu manierizmu niderlandzkiego, przy ul. Parkowej 2
- dom Aleksandra Majkowskiego z pocz. XX wieku
- gmach domu kultury z przełomu XIX/XX wieku
- gmach Starostwa Powiatowego z pocz. XX wieku
- budynek Muzeum Kaszubskiego z pocz. XX wieku
- budynek Prokuratury Rejonowej z 1903 roku
- pomnik Matki Boskiej Królowej Korony Polskiej autorstwa Marcina Rożka z 1927 roku
- dom modernistyczny z 1933 roku, ul. Majkowskiego 22
- dom modernistyczny z lat 30. XX wieku, ul. Majkowskiego 24
- dom modernistyczny z lat 30. XX wieku, ul. Majkowskiego 32
- dom modernistyczny z przełomu lat 20/20 XX wieku, ul. Parkowa 10
- dom modernistyczny z lat 30. XX wieku, ul. Prokowska 10
- dom modernistyczny z lat 30. XX wieku, ul. Zamkowa 13

Opracowano na podstawie: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Kartuzy>